

Sociālais darbs ārstniecības iestādēs

Pētījuma kopsavilkums

Rīgas valstspilsētas pašvaldības Labklājības departaments 2025

Problēma un pētījuma aktualitāte

Sociālais darbs ārstniecības iestādēs ir būtiska pacientu ārstēšanas un rehabilitācijas procesa sastāvdaļa, jo medicīniskā aprūpe bieži vien nav pietiekama, lai nodrošinātu pacienta pilnvērtīgu atveseļošanos un drošu atgriešanos sabiedrībā. Pacienti bieži saskaras ar sociālām problēmām, piemēram, dzīvesvietas trūkumu, funkcionāliem ierobežojumiem, nepieciešamību pēc aprūpes, sociālā atbalsta trūkumu vai sarežģītu ģimenes situāciju, kas tieši ietekmē viņu veselības stāvokli un ārstēšanās rezultātus. Sociālais darbinieks ārstniecības iestādē nodrošina šo sociālo jautājumu identificēšanu, risināšanu un nepieciešamo sociālo pakalpojumu piesaisti, kā arī veic starpinstitucionālu koordināciju.

Statistiskie dati liecina, ka sociālā darba nozīme ārstniecības iestādēs pieaug. Piemēram, 2023. gadā slimnīcu sociālie darbinieki sniedza palīdzību 10 917 personām un nodrošināja 19 837 konsultācijas, kas ir par 6 % vairāk klientu nekā 2021. gadā un par 7 % vairāk konsultāciju nekā 2022. gadā. Tas apliecina pieaugošu pieprasījumu pēc sociālā darba pakalpojumiem medicīnas vidē.

Vienlaikus pētījums identificē vairākas būtiskas sistēmiskas problēmas. Sociālie darbinieki ārstniecības iestādēs bieži saskaras ar augstu darba slodzi, nepietiekamu cilvēkresursu nodrošinājumu un zemu atalgojumu, kas apgrūtina jaunu speciālistu piesaisti un esošo noturēšanu. Tāpat sociālā darba efektivitāti ierobežo nepietiekama starpinstitucionālā sadarbība, informācijas aprites trūkumi un nepilnīga informācijas sistēmu izmantošana. Pastāv arī strukturāla problēma izglītības sistēmā, jo sociālā darba studiju programmās nav pietiekami attīstīta specializācija darbam ārstniecības iestādēs, lai gan šī vide prasa specifiskas zināšanas par pacientu psihosociālajām vajadzībām, medicīnisko kontekstu un starpdisciplināru sadarbību.

Papildus tam sociālā darba efektivitāti ietekmē nepietiekama sociālo pakalpojumu pieejamība, piemēram, ierobežots īslaicīgās sociālās aprūpes vietu skaits, transporta pieejamības problēmas un sarežģīta sociālo pakalpojumu administrēšanas procedūra. Šie faktori var kavēt pacientu savlaicīgu izrakstīšanu no slimnīcas un palielināt slodzi ārstniecības sistēmai.

Tādējādi pētījuma problēma ir saistīta ar nepieciešamību padziļināti izprast sociālā darba saturu, funkcijas, izaicinājumus un nozīmi ārstniecības iestādēs, kā arī identificēt sistēmiskos šķēršļus efektīvai sociālā darba nodrošināšanai un attīstībai.

Pētījuma mērķis

Pētījuma mērķis bija izpētīt sociālā darba saturu, specifiku un galvenās funkcijas dažādu specializāciju ārstniecības iestādēs, noskaidrojot sociālā darba nozīmi pacientu atbalsta nodrošināšanā, sociālo pakalpojumu piesaistē un starpinstitucionālajā sadarbībā.

Lai sasniegtu šo mērķi, pētījumā tika analizēti šādi jautājumi:

- sociālā darba funkcijas dažādās ārstniecības iestādēs;
- sociālā darbinieka loma pacienta ārstēšanas un rehabilitācijas procesā;
- sadarbības formas starp sociālajiem darbiniekiem, medicīnas personālu un citām institūcijām;
- sociālajiem darbiniekiem nepieciešamās specifiskās kompetences un zināšanas;
- galvenie organizatoriskie un sistēmiskie izaicinājumi sociālā darba īstenošanā ārstniecības iestādēs.

Pētījuma dizains un metodoloģija

Pētījums tika īstenots kā kvalitatīvs pētījums, izmantojot daļēji strukturētas intervijas, kas ļāva iegūt padziļinātu izpratni par sociālā darba specifiku ārstniecības iestādēs un identificēt būtiskākās problēmas un attīstības vajadzības.

Pētījuma mērķgrupā tika iekļauti sociālie darbinieki no dažādām ārstniecības iestādēm un Rīgas Sociālā dienesta, tostarp:

- Paula Stradiņa klīniskās universitātes slimnīca;
- Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca;
- Bērnu klīniskā universitātes slimnīca;
- Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs;
- Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca;
- Latvijas Jūras medicīnas centrs;
- Rīgas dzemdību nams;
- Tuberkulozes un plaušu slimību centrs;
- Latvijas Onkoloģijas centrs;

- Infektoloģijas centrs;
- citi stacionāri un sociālie dienesti.

Intervijas tika veiktas ar sociālajiem darbiniekiem, kuri ikdienā nodrošina sociālo darbu ārstniecības iestādēs, kā arī ar sociālajiem darbiniekiem, kuri strādā Rīgas Sociālajā dienestā un sadarbojas ar slimnīcām.

Izmantotā metodoloģija ļāva identificēt sociālā darba saturu, sadarbības formas, organizatoriskos šķēršļus un profesionālās attīstības vajadzības, kā arī analizēt sociālā darba lomu pacientu aprūpes procesā.

Galvenie pētījuma secinājumi

Pētījuma rezultāti apliecina, ka sociālais darbs ārstniecības iestādēs ir būtiska un neatņemama pacientu aprūpes sastāvdaļa. Sociālais darbinieks nodrošina pacientu sociālās situācijas izvērtēšanu, konsultēšanu, sociālo pakalpojumu piesaisti, dokumentu noformēšanu, starpinstitucionālu sadarbību un palīdz organizēt pacientu izrakstīšanu no slimnīcas.

Sociālā darba funkcijas ietver arī starpniecību starp pacientiem, ģimenēm un medicīnas personālu, palīdzot risināt konfliktus un nodrošināt efektīvu komunikāciju. Sociālais darbinieks bieži darbojas kā koordinators, nodrošinot sadarbību ar sociālajiem dienestiem, patversmēm, sociālās aprūpes centriem, policiju, bāriņtiesu un citām institūcijām.

Pētījums identificēja, ka sociālā darba saturs un specifika būtiski atšķiras atkarībā no ārstniecības iestādes profila. Pieaugušo slimnīcās sociālais darbs galvenokārt ir saistīts ar pacientiem ar funkcionāliem traucējumiem, bez sociālā atbalsta vai bez dzīvesvietas, savukārt bērnu slimnīcās sociālais darbs ir vērsts uz ģimenes funkcionēšanas izvērtēšanu un bērna drošības nodrošināšanu.

Pētījums arī atklāja, ka sociālo darbinieku profesionālo darbību būtiski ietekmē organizatoriski un sistēmiski šķēršļi, tostarp:

- sociālo darbinieku trūkums un augsta kadru mainība;
- nepietiekama sociālo pakalpojumu pieejamība;
- nepilnīga informācijas aprīte starp institūcijām;
- nepietiekama sociālo informācijas sistēmu izmantošana;
- nepietiekama sociālā darba integrācija starpdisciplinārajā komandā.

Svarīgs secinājums ir tas, ka sociālā darba efektivitāti ietekmē arī sociālo pakalpojumu pieejamība. Ja pacientiem nav pieejami nepieciešamie pakalpojumi, piemēram, aprūpe

mājās vai transporta pakalpojumi, tas var kavēt viņu izrakstīšanu no slimnīcas un radīt papildu slodzi ārstniecības sistēmai.

Pētījums arī uzsvēra nepieciešamību pilnveidot sociālo darbinieku izglītību, ieviešot specializētu apmācību sociālajam darbam ārstniecības iestādēs, īpaši attīstot komunikācijas prasmes, zināšanas par slimībām un starpdisciplināru sadarbību.

Kopumā pētījums secina, ka sociālais darbs ārstniecības iestādēs ir būtisks elements pacientu aprūpē un sociālās integrācijas nodrošināšanā. Tomēr sociālā darba efektivitāti ierobežo sistēmiskas problēmas, tostarp nepietiekams resursu nodrošinājums, nepilnīga sadarbība un nepietiekama profesionālā sagatavošana. Šo problēmu risināšana ir būtiska, lai uzlabotu pacientu aprūpes kvalitāti un nodrošinātu efektīvu veselības un sociālās aprūpes sistēmu integrāciju.